

МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО

Наставна програма

Македонски јазик

за IV одделение

Скопје, 2021 година

ОСНОВНИ ПОДАТОЦИ ЗА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Наставен предмет	<i>Македонски јазик</i>
Вид/категорија на наставен предмет	Задолжителен
Одделение	IV (четврто)
Теми/подрачја во наставната програма	1. Јазик и комуникација 2. Литература и творење 3. Медиумска култура и медиумска писменост
Број на часови	5 часа неделно / 180 часа годишно
Опрема и средства	<ul style="list-style-type: none"> • Таблет, компјутер. • Паметна табла. • Маркери во боја. • Наставни листови, плакати, постери, илустрации со слики (одделни или во низа) поврзани со содржините и активностите. • Книги (приказни, басни, бајки, стихотворби, гатанки, поговорки). • Списанија за деца, илустрирани енциклопедии за деца, илустрирани речници. • Дигитална библиотека со книги. • Библиотека во училница со книги. • Анимирани филмови, аудиовизуелни записи од театарски претстави, интернет образовни софтвери, други аудиовизуелни средства и други средства во зависност од целта.
Норматив на наставен кадар	<p>Воспитно-образовната работа во четврто одделение може да ја изведува лице кое е:</p> <ul style="list-style-type: none"> • професор/наставник/учител по одделенска настава, VII/1 или VI/1 (според МРК) и 240 ЕКТС; • дипломиран педагог, VII/1 или VI/1 (според МРК) и 240 ЕКТС.

ПОВРЗАНОСТ СО НАЦИОНАЛНИТЕ СТАНДАРДИ

Резултатите од учење наведени во Наставната програма водат кон стекнување на следните компетенции опфатени со подрачјето **Јазична писменост:**

<i>Ученикот/ученичката знае и умее:</i>	
I-A.1	да ги изразува и пренесува своите мисли, чувства, информации и ставови во различни комуникациски ситуации на својот мајчин јазик преку различни медиуми и за различни цели;
I-A.2	да познава и да користи различни форми на писмено изразување: литературни (песна, краток расказ, излагање/говор, литературен есеј, дневник и др.) и нелитературни (тематски есеј, известување, барање, соопштение, реклама и др.);
I-A.3	да води критички и конструктивен дијалог, аргументирано искажувајќи ги своите ставови;
I-A.4	да го користи стандардизираниот јазик, со почитување на граматичките и правописните правила при усно и писмено изразување;
I-A.6	да ги идентификува основните карактеристики на мајчиниот јазик (азбука, историја, дијалекти итн.) и сличностите и разликите со други јазици;
I-A.8	да разбира содржини на аудиопораки: да може да ги издвои, анализира, оценува/вреднува и резимира информациите од пораките и да ги искаже (писмено и усно) со свои зборови;
I-A.9	да разбира содржини на пишан текст: да може да ги издвои, анализира, оценува/вреднува и резимира информациите од текстот и да ги искаже (писмено и усно) со свои зборови;
I-A.10	да разбира визуелно прикажани содржини (дијаграми, табели и графикони, илустрации, анимации и др.), да може да ги издвои, анализира, оценува/вреднува и резимира визуелно прикажаните содржини и да ги објасни (писмено и усно);
I-A.11	да ги идентификува и анализира пораките и стилските и естетските елементи на литературните дела;
I-A.12	да користи информации од различни извори и медиуми и критички да пристапува кон нив, земајќи го предвид изворот, контекстот, целта и веродостојноста на презентираниите информации.
<i>Ученикот/ученичката разбира и прифаќа дека:</i>	
I-B.1	преку изучување на мајчиниот јазик се развива сопствениот јазичен и културен идентитет, а преку јазичната комуникација се пренесува културното наследство и културата на живеење;
I-B.2	со употребата на јазикот во различни контексти и средини и во различни форми се овозможува ефикасна комуникација и интеракција (секогаш имајќи предвид со кого се остварува комуникацијата);
I-B.4	содржината и начинот на изразување на сопственото мислење можат да придонесат за одржување и за подобрување на комуникацијата, но и да предизвикаат недоразбирање и конфликти.

I-B.6	познавањето на мајчиниот јазик е темел на учењето и стекнувањето на знаења од сите други области (наставни предмети).
-------	---

Наставната програма вклучува и релевантни компетенции од следните подрачја на Националните стандарди: **Дигитална писменост, Личен и социјален развој, Општество и демократска култура, Техника, технологија и претприемништво и Уметничко изразување и култура.**

Ученикот/ученичката знае и умее:	
IV-A.2	да процени кога и на кој начин за решавање на некоја задача/проблем е потребно и ефективно користење на ИКТ;
IV-A.5	да определи какви информации му/ѝ се потребни, да најде, избере и преземе дигитални податоци, информации и содржини;
IV-A.7	да одбере и користи соодветни ИКТ-алатки за комуникација, безбедно да сподели информации, да контактира и да соработува со други на онлајн проекти, во социјални активности или за лични потреби;
IV-A.8	на безбеден и одговорен начин да ги користи дигиталните содржини, образовните и социјалните мрежи и дигиталните облаци;
IV-A.10	да се грижи за својот дигитален идентитет, безбедност и репутација и да ги почитува политиките за приватност;
V-A.4	да прави процена на сопствените способности и постигања (вклучувајќи ги силните и слабите страни) и врз основа на тоа да ги определува приоритетите кои ќе му/ѝ овозможат развој и напредување;
V-A.5	да ги препознава емоциите кај себе и кај другите, да ги согледа последиците од сопствените емоционални реакции во различни ситуации и да користи соодветни стратегии за справување со емоциите;
V-A.6	да си постави цели за учење и сопствен развој и да работи на надминување на предизвиците кои се јавуваат на патот кон нивно остварување;
V-A.7	да ги користи сопствените искуства за да си го олесни учењето и да го прилагоди сопственото однесување во иднина;
V-A.10	да применува етички начела при вреднување на правилното и погрешното во сопствените и туѓите постапки и да манифестира доблесни карактерни особини (како што се: чесност, правичност, почитување, трпеливост, грижа, пристојност, благодарност, решителност, одважност и самодисциплина);
V-A.13	да комуницира со другите и да се презентира себеси соодветно на ситуацијата;
V-A.14	да слуша активно и соодветно да реагира, покажувајќи емпатија и разбирање за другите и да ги искажува сопствените грижи и потреби на конструктивен начин;
V-A.15	да соработува со други во остварување на заеднички цели, споделувајќи ги сопствените гледишта и потреби со другите и земајќи ги предвид гледиштата и потребите на другите;
V-A.17	да бара повратна информација и поддршка за себе, но и да дава конструктивна повратна информација и поддршка во корист на другите;
V-A.19	да дава предлози, да разгледува различни можности и да ги предвидува последиците со цел да изведува заклучоци и да

	донесува рационални одлуки;
V-A.21	да го анализира, проценува и подобрува сопственото учење;
VI-A.3	да ги формулира и аргументира своите гледишта, да ги сослушува и анализира туѓите гледишта и со почитување да се однесува кон нив, дури и тогаш кога не се согласува;
VI-A.5	да ги разбира разликите меѓу луѓето по која било основа (родова и етничка припадност, возраст, способности, социјален статус итн.);
VI-A.6	да препознава присуство на стереотипи и предрасуди кај себе и кај другите и да се спротивставува на дискриминација;
VI-A.7	да препознава манифестација на вербално и физичко насилство во сопственото опкружување, да ги согледува последиците од насилството и да се спротиставува на него;
VII-A.9	активно да учествува во тимска работа според претходно усвоени правила и со доследно почитување на улогата и придонесот на сите членови на тимот;
VIII-A.1	да манифестира познавање на различните форми на уметничко изразување од сите области на културата (литературата, музиката, визуелните уметности, изведбените уметности, декоративните уметности, архитектурата, дизајнот);
VIII-A.3	да ги изразува сопствените идеи, искуства и емоции, користејќи уметнички или други форми на креативно изразување (индивидуални или колективни);
VIII-A.4	да ги интерпретира идеите, искуствата и емоциите изразени во уметничките продукти креирани од други кои се припадници на сопствената или на други култури;
VIII-A.5	да манифестира познавање на сопствената култура и на различните начини на нејзино изразување преку литературата и визуелните уметности, музиката и танците, градбите и другите културни продукти.
<i>Ученикот/ученицката разбира и прифаќа дека:</i>	
IV-B.1	дигиталната писменост е неопходна за секојдневното живеење – ги олеснува учењето, животот и работата, придонесува за проширување на комуникацијата, за креативноста и иновативноста, нуди разни можности за забава;
IV-B.4	во дигиталниот простор е важно да се обезбеди заштита на идентитетот, приватноста и емоционалната сигурност, да не се користи говор на омраза и кибернасилство и да се почитуваат правилата и нормите на комуницирање во дигиталните заедници;
V-B.3	сопствените постигања и добросостојба во најголема мера зависат од трудот кој самиот/самата го вложува и од резултатите кои самиот/самата ги постигнува;
V-B.4	секоја постапка која ја презема има последици по него/неа и/или по неговата/нејзината околина;
V-B.7	иницијативноста, упорноста, истрајноста и одговорноста се важни за спроведување на задачите, остварување на целите и за надминување на предизвиците во секојдневните ситуации;

V-Б.8	интеракцијата со другите е двонасочна – како што има право од другите да бара да му/ѝ биде овозможено задоволување на сопствените интереси и потреби, така има и одговорност да им даде простор на другите да ги задоволат сопствените интереси и потреби;
V-Б.9	барањето повратна информација и прифаќањето конструктивна критика водат кон личен напредок на индивидуален и социјален план.

РЕЗУЛТАТИ ОД УЧЕЊЕ

Подрачје: **ЈАЗИК И КОМУНИКАЦИЈА**

Вкупно часови: **80**

Резултати од учење:

Ученикот/ученичката ќе биде способен/способна да:

1. прераскажува слушнати и прочитани текстови и дијалози кои се различни по содржина и должина;
2. разговара на определена тема по слушнат текст;
3. чита течно, наглас, текстови од разни функционални стилови и со различна тежина на читање, со брзина соодветна на возраста;
4. интерпретира податоци презентирани во нелитературни текстови;
5. разликува народен јазик (дијалекти) наспрема стандарден македонски јазик;
6. составува текстови (усни и писмени) за разни комуникациски потреби на стандарден јазик, користејќи усвоена лексика и почитувајќи ги усвоените граматички и правописни правила.

Содржини (и поими)	Стандарди за оценување
<ul style="list-style-type: none"> • Слушање литературни и нелитературни текстови. 	<ul style="list-style-type: none"> • Издвојува и посочува клучни зборови и фрази поврзани со главната идеја во литературни и нелитературни текстови (известувања, упатства, покани, најави, реклами, аудио- и видеосодржини на различни теми). • Препознава, разликува и посочува важни и неважни факти и податоци и описи на лица, предмети и појави од слушнати текстови. • Репродуцира кус текст од аудио- и видеозаписи со разни содржини и со свои зборови пренесува делови од содржината или целосната содржина, усно и писмено. • Согледува и кажува кои се структурните (вовед, главен дел и заклучок) или хронолошките (почеток, развој и крај) елементи на слушнат текст и набројува клучни моменти според редоследот на содржината. • Составува устен и пишан текст според слушнати содржини во кои употребува соодветни јазични форми.
<ul style="list-style-type: none"> • Слушање и читање дијалози на различни теми* <p>* темите треба да се усогласат со содржините од другите предмети, главно од <i>Природни науки</i> и <i>Историја и општество</i>.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Разговара во група и води дијалог по слушната и по прочитана тема. • Се вклучува во разговор по слушната и по прочитана тема. • Поттикнува разговор по слушната и по прочитана тема. • Составува дијалог во пишана форма според слушнат или прочитан дијалог.
<ul style="list-style-type: none"> • Симулирање разговор во официјални и неофицијални комуникациски ситуации. 	<ul style="list-style-type: none"> • Посочува општоприфатени правила и соодветни јазични фрази (со својствената интонација) на културната комуникација и ги применува во различни ситуации од секојдневниот живот – во симулираните разговори успешно презема различни улоги.

<ul style="list-style-type: none"> • Изразување на зададена тема или на тема по избор. 	<ul style="list-style-type: none"> • Раскажува за различни сопствени доживувања и искуства. • Усно и писмено раскажува на зададена тема или на тема по избор (од научно-популарни и новинарски текстови или во врска со содржини кои се изучуваат по другите предмети), користејќи соодветен вокабулар и граматички правила.
<ul style="list-style-type: none"> • Читање наглас и читање во себе. 	<ul style="list-style-type: none"> • Чита наглас, течно и јасно во согласност со читачката и јазичната возраст. • Чита наглас изразно (усогласено со видот и природата на текстот – песна, краток расказ, басна, драмски творби, новинарски текст и научно-популарни текстови). • Чита наглас изразно во однос на реченичната интонација, т.е. ги препознава интерпункциските знаци и знае како се толкуваат „звучно“. • Чита во себе по насочени барања (на пример, издвојува информации од текстот).
<ul style="list-style-type: none"> • Читање и интерпретација на нелитературни текстови. 	<ul style="list-style-type: none"> • Опишува со зборови податоци кои се претставени во графикони, табели, дијаграми, во научно-популарни текстови и новинарска информација. • Го поврзува значењето на прочитаните содржини со реалните ситуации. • Користи цитати и аргументи од прочитан текст за да образложи одреден став.
<ul style="list-style-type: none"> • Учење нови зборови. 	<ul style="list-style-type: none"> • Применува нови зборови во соодветен контекст. • Групира зборови според употребата и значењето. • Користи дигитален речник за пронаоѓање на значењето на непознати зборови и зборови со исто и спротивно значење.
<ul style="list-style-type: none"> • Македонските дијалекти наспрема стандардниот македонски јазик. 	<ul style="list-style-type: none"> • Препознава дијалектен говор од слушнат текст. • Посочува често употребувани дијалектни зборови и изрази и ги споредува со нивната стандардна форма и со формата во други дијалекти. • Наведува најмалку три поговорки/пословици на македонски народен јазик.
<ul style="list-style-type: none"> • Делење на зборовите на слогови. 	<ul style="list-style-type: none"> • Препознава и посочува еднословни, двословни и трисловни зборови. • Ги дели зборовите на слогови. • Наведува примери во кои р е носител на слогот во почесто употребувани еднословни, двословни и трисловни зборови (црв, крв, срна, прво, стрмно, првиот).
<ul style="list-style-type: none"> • Именки (граматичките категории <i>род</i> и <i>број</i>). • Описни придавки. • Лични заменки. 	<ul style="list-style-type: none"> • Препознава и кажува од кој граматички род се именките посочени во примери. • Посочува примери за именки во трите рода и во формите за еднина и за множина (без дефинирање). • Наведува предмети, суштества, појави во соодветен род и број.

<ul style="list-style-type: none"> Глаголи (граматичките категории <i>лице и време</i>). 	<ul style="list-style-type: none"> Наведува зборови кои не образуваат множина – сопствени именки. Користи описни придавки во соодветен род и број (без дефинирање). Составува изрази/синтагми од именки и придавки во соодветен род и број и во состави од една придавка и именка и две придавки и именка. Употребува лични заменки и форми од лични заменки во усно и писмено изразување. Користи второ лице множина од личната заменка и од нејзините форми при учтиво усно или писмено обраќање. Препознава и посочува граматичко лице во дијалог и во разговор. Користи глаголски форми за изразување дејства во сегашно, минато и идно време. Користи именки, придавки, лични заменки и глаголи во усното и писменото изразување, поврзани логично и според граматички правила во даден реченичен контекст.
<ul style="list-style-type: none"> Видови реченици (расказни, исказни, прашални, извични, заповедни). Структура на реченицата. 	<ul style="list-style-type: none"> Препознава разни видови реченична интонација во усни примери и изговара реченици со соодветна реченична интонација од примери кои ги чита и сам/сама ги составува. Составува разни видови реченици според потребите за изразување. Составува реченици со две реченични функции/два реченични члена – вршител на дејство и дејство.
<ul style="list-style-type: none"> Правописни правила (точка, две точки, запирка, наводници, прашалник, извичник). 	<ul style="list-style-type: none"> Составува реченици и соодветно ги користи интерпункциските знаци во пишувањето (при набројување и наведување наслови, во различни видови реченици). Препознава дека точката се употребува и како правописен знак (на пример, кај скратувањето на зборовите и кај пишувањето на редните броеви: и др., на пр., ул., 4. одделение, 1. л.). Пишува зборови и реченици, почитувајќи ги правилата за почетна голема буква (голема буква кај сопствените имиња и географските поими, книги и списанија, адреси и институции).
<p>Примери за активности</p> <ul style="list-style-type: none"> Наставникот изразно чита литературен текст, а учениците добиваат насока внимателно да слушаат. Потоа, поделени во парови, смислуваат една реченица која ја содржи суштината на текстот и секој индивидуално ја запишува. Потоа секој пар ја презентира својата реченица и сите заедно (под водство на наставникот) ги вреднуваат речениците според тоа колку добро ја одразуваат суштината на текстот. 	

- Учениците слушаат снимена тридневна временска прогноза (со голема разлика во температурата од еден до друг ден). Потоа наставникот ги дели во три групи (прва група – прв ден, втора група – втор ден, трета група – трет ден) и им дава насока секоја група да опише (во кус пишан текст) како би се облекле согласно добиената информација од временската прогноза за конкретниот ден.
- Учениците по двапати слушаат неколку куси текстови за еднонасочна комуникација, т.е. информација на која не можат и не треба да одговорат, на пример, звучно известување во трговски центар, на автобуска станица, во спортска сала, во театар, на аеродром и сл. Наставникот им посочува дека треба да ги бележат податоците за кои сметаат дека се релевантни за информацијата, бидејќи потоа ќе ги повторуваат информациите во автентичната или во изменета форма.
- Наставникот организира гостување на пекар/пекарка во паралелката, кој/која зборува за својата професија, чита рецепт за правење ѓеврек, а учениците слушаат и издвојуваат податоци потребни за подготовката на ѓеврекот (може да се искористи и видеозапис за рецептот). Алтернативно може да гостува готвач/готвачка и да кажува рецепт за подготовка на едноставно јадење.
- Учениците слушаат македонска народна приказна, а потоа неколку од нив ја прераскажуваат усно и сите ги изнесуваат своите впечатоци преку краток пишан текст. Неколку од нив го читаат напишаното пред целата паралелка.
- Учениците гледаат детска образовна емисија „Животни кои живеат на фармата“. Потоа раскажуваат за содржината, ги опишуваат животните кои живеат на фармата и водат разговор за придобивките од одгледувањето на овие животни за луѓето.
- Учениците слушаат снимен материјал од детска емисија за правилата на културна комуникација при возење во автобус и патување на екскурзија. Потоа играат улоги на возач и патници во автобус во различни ситуации, применувајќи ги правилата за културно однесување (поздравување, тивко прашување/одговарање, замолување за помош и сл.).
- Неколку ученици раскажуваат за сопствените доживувања и искуства од игри во паркот, игри на снег, викенд на село, посета на театар, летен распуст, празнување, користејќи придавки заедно со именките. Другите ученици, додека слушаат, ги запишуваат именките и придавките кои биле употребени, а потоа ги читаат наглас и споредуваат кој повеќе именки/придавки идентификувал.
- Наставникот им дели на учениците картички со клучни зборови на одредена тема, на пример, *Убавините на мојот роден крај; Моето населено место; Сличности и разлики со моите соседи* итн. Потоа, три ученика кажуваат по една реченица, употребувајќи го клучниот збор од картичката која му се паднала. Четвртиот ученик ги обединува слушнатите реченици во што е можно посмислен заеднички текст. Постапката продолжува со преостанатите ученици од паралелката.
- Учениците слушаат аудиозапис од реклама за некој производ за деца. Поделени во парови дискутират за што е рекламата и потоа составуваат сличен текст за реклама за друг производ за деца.
- Учениците добиваат текст за читање и ја играат играта *ТВ-спикер*, трудејќи се да читаат течно и точно. При играње на оваа игра може да се користат различни видови текстови.
- Секој од учениците избира омилен текст и изразно го чита на часот пред соучениците.
- Учениците самостојно читаат текст во кој има информации за денот на планетата Земја, а наставникот им дава кратка листа со барања за издвојување информации од текстот. По читањето усно се споделуваат издвоените информации од текстот.
- Учениците читаат нелитературен текст, на пример, текст кој содржи графикони за температурите во утринските часови во текот на

една недела од месецот. Ги согледуваат податоците и прават заклучок кој го презентираат (дали растат, опаѓаат или, пак, се исти).

- Учениците читаат краток текст во кој има податоци изнесени во дијаграми за тоа колку деца возат ролери, колку велосипед, а колку тротинет, анализираат во парови и ги презентираат податоците.
- Учениците читаат текстови за безбедноста во сообраќајот подготвени и прилогодени од наставникот. Секој од нив избира три правила кои смета дека се најважни и ги илустрира.
- Учениците, поделени во парови, дискутираат за содржината на прочитан текст. Наставникот на таблата го запишува клучното прашање за значењето на текстот и применува дебатна техника. Секој индивидуално треба да размисли дали е *ЗА*, *ПРОТИВ* или *ВОЗДРЖАН*. Секој својот став го аргументира со една реченица и одговора на прашањето зошто мисли така.
- Наставникот чита краток текст на тема екологија во кој има неколку зборови кои се непознати за учениците. Учениците ги посочуваат непознатите зборови и се обидуваат да го објаснат нивното значење преку контекстот во кој се употребени. Наставникот им го кажува речничкото значење на зборовите. Потоа учениците смислуваат нови реченици во кои ги применуваат тие зборови во нов контекст.
- По следење на текст со информативен карактер учениците ги запишуваат непознатите зборови и ги бараат во дигитален речник. На крајот го презентираат значењето на непознатите зборови.
- Учениците читаат дијалогски форми на дијалект, а потоа, поделени во парови, разговараат за зборовите кои сметаат дека се поинакви од стандардната форма. Секој пар го/ги презентира својот пример/своите примери.
- Учениците играат улоги, на пример, продавач и купувач (*Како зборуваме на пазар*), при што едниот од нив употребува дијалектен говор.
- Учениците слушаат снимен краток текст (на пример, македонска народна приказна) на дијалектен говор и додека слушаат секој ги запишува зборовите/изразите на дијалект што ги идентификувал. Потоа, поделени во групи, ги обединуваат сите слушнати дијалектни зборови/изрази и ги претвораат во стандарден македонски јазик. Секоја група презентира по 1 до 2 од идентификуваните зборови/изрази.
- Наставникот наведува зборови и од учениците бара да ги класифицираат во табела: еднословни, двословни и трисловни зборови. Учениците потоа ги делат зборовите на слогови и ја објаснуваат нивната структура, т.е. од кои гласови се составени.
- Учениците, поделени во парови, разгледуваат примери со зборови во кои **p** е во позиција на самогласка. Усно ги споделуваат своите согледувања, споредуваат и заклучуваат за самогласната улога на **p** во некои зборови.
- Учениците слушаат текстови со голем број именки од трите рода, во еднина и множина. Откако ќе ги идентификуваат, ги класифицираат според род и број.
- Наставникот на таблата црта табела со три колони насловени со зборовите *мој*, *таа*, *тоа*. Потоа секој ученик запишува по една именка во соодветната колона. На крајот наставникот ги чита запишаните именки во секоја колона и сите дискутираат зошто се запишани токму таму. (Дискусијата се доведува во врска со зборовите од насловите на колоните.)
- Учениците, поделени во групи, прават *пајаква мрежа* од именките во зададен текст според граматичкиот род и број.

- Учениците се делат во четири „експертски“ групи. Сите групи добиваат еден текст. Секој група го анализира текстот од одреден аспект: прва група – определување на родот и бројот на именките во текстот; втора група – определување на бројот и родот на придавките во текстот; трета група – идентификување на личните заменки во текстот и четврта група – определување на глаголите во текстот според лице и број. Потоа учениците од овие групи се прераспделуваат во нови групи така што во секоја нова група треба да има по еден претставник од овие четири групи. Новоформираните групи работат на целиот текст на тој начин што секој од групата го презентира пред другите тоа што го сработила неговата „експертска“ група.
- Учениците се поделени во групи. Наставникот организира квиз според следните барања: 1. *Кажу го точниот одговор*, при што секоја група има задача да каже по една општа и по една сопствена именка (барањата може да се усложнуваат) и 2. *Ова веќе добро го знаеме*, при што секоја група запишува по една општа, по една сопствена именка и по една придавка.
- Учениците се поделени во групи, а секоја група има задача да напише реченици со пет општи и пет сопствени именки по нивен избор. Потоа ги читаат наглас.
- Учениците работат во парови. Едниот ученик кажува именка, а другиот придавка, а потоа ги заменуваат улогите. Учениците ги запишуваат примерите и ги презентираат пред соучениците (пример: џемпер – црвен, волнен, тесен, широк, мал, голем, убав);
- Учениците индивидуално кажуваат примери за состави од именка и придавка, а потоа во табела ги запишуваат и групираат според род и број (стол – голем, кафен; топка – шарена, фудбалска; пиле – жолто, мало).
- Учениците играат игра *Опиши го предметот*. Еден ученик запишува на табла еден предмет во училиницата (именка). Другите ученици опишуваат каков е предметот преку придавки, а ученикот на табла ги запишува придавките околу именката. Постапката се повторува за други предмети со други ученици.
- Учениците играат игра *Погоди што е, погоди кој е*. Учениците, поделени во групи, запишуваат еден предмет, едно животно или едно растение и неколку придавки кои ги опишуваат. Потоа ги кажуваат само придавките (една по друга), а учениците од другите групи го погодуваат предметот/животното/растението преку нив. Постапката се повторува за секоја група.
- Учениците добиваат работен лист со илустрации на овошја и зеленчуци. Под секоја слика ги запишуваат нивните својства, односно придавките кои ги опишуваат именките.
- Учениците на наставен лист пополнуваат празни места во подолги реченици во кои недостасува придавка или именка (сопствена или општа).
- Учениците следат дијалог прикажан во стрип со познати јунаци. Потоа го прераскажуваат, користејќи лични заменки наместо имињата на ликовите.
- Учениците читаат дијалози/реченици во кои се употребени лични заменки и форми од лични заменки, а потоа по аналогича создаваат свои примери: *Јована ја гледа Марија. – Таа ја гледа неа. Наставникот му зборува на Филип. – Тој му зборува нему.*
- Учениците разговараат во дијалози и користат заменски форми за трето лице на местото на сопствени и општи именки: *Дај ѝ го моливот на Марија. – Дај ѝ го моливот нејзе. Кажу му да не го вика брат му. – Кажу му да не го вика него.*
- Учениците имаат задача да состават дијалози со празни места кои треба да се дополнат со лични заменки и со форми на личните заменки.

- Секој ученик смислува по еден глагол кој се однесува на вршење работа во некое занимање и го запишува на ливче. Потоа сите листови се ставаат на куп и се мешаат. Секој ученик влече по едно ливче од купот (ученикот го споделува глаголот и кажува на која професија се однесува) и составува реченица со глаголот.
- Учениците го определуваат времето на случувањето на глаголското дејство во примерите кои ги посочува наставникот преку играта за определување на глаголско дејство *Вчера, денес, утре*.
- Учениците одговараат на прашањата: *Што правеше вчера?; Што правиш сега?; Што ќе правиш утре?*
- Користат глаголи во личноглаголски форми за трите глаголски времиња (минато, сегашно, идно). Наставникот ги запишува зборовите *вчера* (минато време), *денес* (сегашно време), *утре* (идно време). Учениците кажуваат глаголски форми во минато, сегашно, идно време и ги запишуваат под зборовите кои одговараат на времето на случување на глаголското дејство.
- Учениците работат во парови – пишуваат реченици со зададени глаголи. Наставникот дава насока примерите да се напишат во сегашно време, а потоа да се трансформираат во минато време и во идно време. Се посочуваат глаголи од трите глаголски групи: **а, е, и**, при што се внимава да се користат и несвршени и свршени глаголи.
- Учениците на лист добиваат именки, придавки и глаголи. Ја отвораат апликацијата од сајтот *storyjumper*, па во неа ги внесуваат именките и придавките и ги поврзуваат со слики и илустрации кои се појавуваат како опции. Смислуваат краток текст употребувајќи ги посочените зборови. Она што го добиваат е *книга на одделението*.
- Учениците добиваат различни илустрации (лице кое го боли заб, дете кое дува свеќа и замислува желба, лик кој кашла и бара вода, дете во очекување да отвори подарок итн.) и составуваат различни видови реченици (расказни, извични, прашални), во согласност со илустрацијата.
- Учениците пишуваат примери – реченици со кои ќе изразат: изненадување, заповед, ќе прашаат или пак ќе соопштат нешто.
- Учениците поврзуваат зборови во колони, во едната колона ги има прашалните зборови *кој, каде, што, зошто*, а во втората колона се зборови или делови од реченица кои се одговори (на пример, *Кој? – Митко; Каде? – Кај Јасмина; Зошто? – Ајше така рече; Што? – спанаќ*).
- Учениците од сад во кој има ливчиња со глаголи земаат по едно ливче и со глаголите прават реченици, а потоа го менуваат глаголот по лица.
- Учениците поврзуваат зборови од две колони, во едната колона се вршители на дејство, а во другата дејства. Усно составуваат реченици и се дополнуваат меѓусебе.
- Учениците читаат текст во кој недостасуваат интерпункциски знаци. Ги вметнуваат соодветните интерпункциски знаци и го читаат текстот со соодветно интонирање на секоја реченица.
- Игра *Брза географија*. Учениците се поделени во групи, а секоја група има задача да напише, со договорена почетна буква, име на држава, село, град, река, езеро, море... Учениците меѓу себе си проверуваат дали географските поими и сопствените именки ги напишале со голема буква.
- Игра *Поправи ги грешките*. Учениците се делат во парови; секој пар добива работен лист со примери каде што е погрешно употребена големата буква. Секој пар ги коригира погрешно напишаните зборови и го презентира сработеното.

<ul style="list-style-type: none"> Учениците, поделени во мали групи, ги откриваат погрешно напишаните зборови според правилата за употреба на голема буква и наводници во даден текст (имиња и презимиња, адреси на живеење, називи на институции, наслови на книги и списанија). 	
Подрачје: ЛИТЕРАТУРА И ТВОРЕЊЕ Вкупно часови: 90	
Резултати од учење Ученикот/ученичката ќе биде способен/способна да: <ol style="list-style-type: none"> разликува литературни творби и да ги објаснува нивните разлики; анализира и интерпретира литературен текст на ниво на содржина и да користи цитати за поддршка на анализата; прераскажува литературни текстови, раскажува настани (усно и писмено) и да создава текстови на зададена и на слободна тема. 	
Содржини (и поими) <ul style="list-style-type: none"> Читање и интерпретација на литературни текстови (приказна, бајка, басна, расказ, поетски и драмски творби). Усно народно творештво (гатанки, поговорки, здравици, благослови). 	Стандарди за оценување <ul style="list-style-type: none"> Идентификува на кој литературен вид му припаѓа еден текст (басна, бајка, приказна, расказ, драмска и поетска творба). Пронаоѓа и објаснува сличности и разлики во литературни текстови (преку настани и ликови). Прераскажува (усно и писмено) литературен текст во целост или по делови. Одговара на прашања и поставува прашања за содржината на прочитан литературен текст. Ги одредува темата, ликовите, местото, времето и хронолошкиот ред на настаните во прочитан литературен текст. Препознава реалистични и фантастични елементи (настани и ликови) во прочитан текст. Одредува стих, строфа, рима во поетска творба/стихотворба. Репродуцира творби од усното народно творештво и го наведува нивното значење. Пронаоѓа цитат во даден текст по конкретно барање/прашање (изглед на лик, постапка, опис, настан). Наведува цитати од текст за да илустрира лик, постапка, доживување и настан прикажани во текстот.

<ul style="list-style-type: none"> • Опишување, раскажување и создавање кратки текстови. 	<ul style="list-style-type: none"> • Опишува (усно и писмено) личности, пејзажи и појави по набљудување и по доживување. • Раскажува (усно и писмено) замислени или доживевани настани. • Раскажува со промена на граматичкото лице. • Раскажува со измена на крајот на прочитана содржина. • Пишува текстови со едноставна композициска структура по зададена и слободна тема.
---	--

Примери за активности

- Учениците се поделени во групи. Секоја група добива различни текстови според литературниот вид: стихотворба, басна, краток расказ, едночинка. Во групите дискутираат и ги споредуваат текстовите според формата во која се напишани (на пример, поетската творба и расказот ги препознаваат по тоа колку е исполнета страницата со текст, додека едночинката по изделените искази на ликовите).
- Учениците читаат стихотворба и читаат басна и ги анализираат со помош на Т-табела: на едната страна од Т-табелата запишуваат колку строфи има, колку стихови има во секоја строфа, дали има рима, а на другата страна од Т-табелата учениците запишуваат колку редови е текстот на басната, кои се ликовите и какви суштества се. Напишаното го презентираат и ги споредуваат издвоените карактеристики.
- Учениците читаат бајка, а потоа самостојно го прераскажуваат омилениот дел од неа или, пак, ја прераскажуваат во целост.
- Учениците читаат текст. Потоа на ливче пишуваат по едно или повеќе прашања кои се поврзани со неговата содржина. За да не се повторуваат многу исти прашања, учениците се поделени во неколку групи според типовите прашања кои треба да ги поставуваат – *да/не* прашања (*дали* прашања), *кој, што, кога, како* прашања, т.е. со кој прашален збор да започнуваат прашањата. Ливчињата ги ставаат во стаклен сад и потоа секој влече по едно прашање, го чита на глас и заеднички го одговараат.
- Учениците, поделени во групи, читаат текст во кој се опишани повеќе настани што се случуваат еден по друг. Потоа го определуваат и запишуваат хронолошкиот редослед на настаните со набројување. На крајот сите го читаат напишаното и определуваат колку точно го запишале редоследот на настаните.
- Учениците читаат расказ. Потоа, поделени во групи го добиваат текстот на расказот разделен на повеќе делови (посебни ливчиња) според настаните што ги содржи. Учениците прво ги подредуваат ливчињата според редоследот на настаните во расказот, а потоа, добиваат задача да го сменат редоследот на некои од настаните на начин што им прави смисла. На крајот, секоја група го чита новиот текст и објаснува што се постигнало со промената на редоследот на настаните.
- Наставникот запишува на табла цитат од литературен текст и учениците заеднички ја анализираат и интерпретираат неговата содржина/порака. Потоа наставникот запишува друг цитат од истиот текст, а секој ученик пишува што разбрал од цитатот. На крајот, неколку ученици го читаат напишаното и се равива заедничка дискусија.
- Учениците се поделени во групи и во секоја група добиваат картички со клучните зборови од еден расказ (кои се однесуваат на времето и местото на случување на настаните) со задача додека го читаат расказот да обрнат внимание на клучните зборови. По

читањето на расказот го коментираат значењето на зборовите и ги поврзуваат во смисловна целина.

- Учениците читаат литературен текст. При читањето ги пронаоѓаат времето, местото и амбиентот на случување на дејството и го подвлекуваат текстот кој укажува на нив. Подвлеченото, во вид на цитати од текстот, го споделуваат преку усно презентирање и ги споредуваат цитатите.
- Учениците читаат расказ, а потоа одговараат на прашања за: 1) содржината на текстот што ја определува темата; 2) видот на текстот (реалистичен или фантастичен). За дадените одговори треба да обезбедат по три докази (цитати), односно да посочат каде точно во текстот го нашле одговорот.
- Учениците, поделени во групи, читаат стихотворби, па разговараат за структурата на песната која ја читаат: строфи и стихови. Потоа самостојно ги izdelуваат зборовите кои звучно се совпаѓаат.
- Учениците слушаат интерпретативно читање стихотворба, претходно насочени да внимаваат на начинот на истакнување на некои места во текстот, а потоа разговараат во паралелката за овие звуково истакнати зборови кои се совпаѓаат и за начините на кои се постигнало тоа.
- Учениците читаат поетска творба, одредуваат рими, а потоа од нив творат свои примери, пишувајќи мала поетска творба.
- Учениците играат игра *Од тефтерот на Марко Цепенков*: наставникот подготвува кратки фолклорни текстови, а учениците ги читаат, го толкуваат нивното значење и избираат неколку што ќе ги драматизираат.
- Учениците читаат расказ и во него ги одредуваат ликовите. Потоа избираат еден лик и за него пронаоѓаат цитати преку кои се опишуваат особините на ликот и неговите постапки и ја коментираат нивната соодветност.
- Учениците самостојно читаат расказ на кој не му го знаат насловот со задача да му смислат наслов врз основа на неговата содржина.
- Учениците самостојно читаат едночинка, а потоа ја опишуваат/објаснуваат постапката на еден од ликовите во текстот, ставајќи се на негово место.
- Ученикот чита текст (прозен текст, стихотворба или едночинка). При читањето ја користи техниката *Дневник со двоен запис*, запишува цитат од текстот што се однесува на опис на лик, постапка или настан и коментира како го доживеал цитираниот опис.
- Учениците се поделени во групи, читаат текст и одговараат на барања кои се однапред поставени од наставникот: кратко прераскажување на содржината на текстот, одредување на темата за која се зборува и одредување на главниот настан. Потоа, главниот настан учениците го поврзуваат со некое свое искуство и дискутираат во групата. Секоја група кратко ја презентира својата работа и дискусија.
- Учениците со помош на наставникот прават резиме за тоа што виделе на последната прошетка/еднодневниот заеднички излет во блиската околина, запишуваат пет клучни збора во однос на излетот, а потоа пишуваат текст во кој ги употребуваат клучните зборови. Учениците, поделени во парови, еден на друг ги читаат напишаните текстови.
- Учениците опишуваат измислен настан со волшебни ликови при што користат глаголски форми за минато време.
- Учениците писмено раскажуваат на тема *Патување околу Земјата*.
- Учениците усно раскажуваат како замислуваат дека би го поминале летниот распуст со својот омилен лик (од видео игра, цртан

<p>филм, расказ).</p> <ul style="list-style-type: none"> Учениците читаат расказ кој потоа го прераскажуваат усно, а потоа и писмено, менувајќи го граматичкото лице. Учениците слушаат текст (расказ) кој го чита наставникот, ја коментираат содржината, а потоа го прераскажуваат, давајќи му нов крај на расказот. Учениците го прикажуваат своето доживување на текст кој се чита на часот преку цртање стрип или преку драматизација. 	
<p>Подрачје: МЕДИУМСКА ПИСМЕНОСТ И МЕДИУМСКА КУЛТУРА</p> <p>Вкупно часови: 10</p>	
<p>Резултати од учење</p> <p>Ученикот/ученицката ќе биде способен/способна да:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. пребарува, издвојува и користи информации од различни медиуми; 2. ја сфати и пренесе пораката од културен настан (посетен или најавен). 	
Содржини (и поими)	Стандарди за оценување
<ul style="list-style-type: none"> Информации од различни медиуми. 	<ul style="list-style-type: none"> Пронаоѓа информации од различни медиуми за сопствени потреби/интереси. Издвојува информации (според дадени барања) прикажани во различни медиуми (телевизија, интернет, списание и сл.). Користи информации од различни медиуми за да создаде сопствени текстови на дадена тема.
<ul style="list-style-type: none"> Културни настани. 	<ul style="list-style-type: none"> Ја објаснува содржината и идејата на културен настан на кој присуствувал. Искажува свое мислење за културен настан на кој присуствувал и дава образложение зошто така мисли. Креира покана/рекламен постер за културен настан во училиштето или во заедницата.
<p>Примери за активности</p> <ul style="list-style-type: none"> Учениците ја посетуваат огласната табла каде што се тековните соопштенија на училиштето. Потоа, поделени во парови, разговараат за соопштенијата кои ги прочитале (какви информации добиле и на што се однесувале тие информации). Наставникот им дава задача на учениците, поделени во групи, да се информираат за репертоарот на неколку театри во државата (секоја група по еден театар) и да ги информираат другите кои претстави и кога се играат. 	

- Учениците, поделени во парови, истражуваат и запишуваат рецепти. Најпрво ги запишуваат состојките, а потоа постапката на изведување на рецептот (доколку има интерес рецептите може да ги сортираат според вид оброк и да направат брошура со рецепти).
- Учениците, поделени во групи, избираат некоја позната личност (на пр., спортист/спортистка, пеач/пеачка глумец/глумица) за која ќе напишат текст. Текстот треба да опишува неколку настани од животот на личноста (по хронолшки редослед) за кои ќе се информираат од интернет. Секоја група го презентира својот текст.
- Наставникот им кажува на учениците за турнирот во мал фудбал кој ќе се одржи во училиштето, им го кажува датумот, местото на одржување и учесниците. Учениците, поделени во парови, пишуваат известување или изработуваат флаер.
- Учениците, поделени во групи, изработуваат рекламен постер за училишна приредба каква што ја замислуваат.
- Учениците добиваат задача да истражат за тема за која имаат помалку познавања, на пример, за сообраќајните знаци. Истражените податоци со фотографии и кратко објаснување ги уредуваат и споделуваат со сите во училиницата.
- Учениците истражуваат за загадувањето на околината во која живеат. Наставникот им помага со материјали од електронски медиуми, од печатен медиум и од еден блог. Учениците ги читаат информациите, ги подредуваат, резимираат, го кажуваат изворот и презентираат по групи.
- Наставникот ги дели учениците по групи и им поделува материјали за работа, илустрирани енциклопедии за деца, книги, учебници. Секоја група добива задача да го истражи истото, но од различен извор. На крајот групите ги споделуваат информациите.
- Учениците посетуваат изложба/планетариум/зоолошка градина и прават снимки од посетата (со телефони). Снимениот материјал го обработуваат, за него пишуваат текст и прават видеообработка на компјутер. Подготвениот материјал го поставуваат на интернет (на пример, на фејсбук-страницата на паралелката, на веб-страница на училиштето).
- Учениците присуствуваат на настан каде што се претставува книга, сликовница или изложба, а потоа во училиницата пишуваат краток информативен текст *Посетив/прочитав ја, посети /прочитај и ти.*
- Учениците посетуваат концерт на фолклорен ансамбл, карневал или друг настан од културата во местото каде што живеат. Доживеаното го претставуваат преку краток текст или стрип.
- Учениците, поделени во групи, илустрираат корица за книга што сите ја прочитале. При тоа треба да ги имаат предвид постапките на ликовите. Направените илустрации се изложуваат на пано во училишната библиотека или на паноата во училишните ходници.
- Учениците распоредени во групи спроведуваат анкета. Една група анкетира друга група свои соученици. Прашањето од анкетата се однесува за тоа која книга ќе им ја препорачаат за читање на другарите/другарките од паралелката. Резултатите од анкетирањето ќе бидат истакнати во училишната библиотека.
- Учениците изготвуваат правила за безбедно користење интернет-содржини.

ИНКЛУЗИВНОСТ, РОДОВА РАМНОПРАВНОСТ/СЕНЗИТИВНОСТ, ИНТЕРКУЛТУРНОСТ И МЕЃУПРЕДМЕТНА ИНТЕГРАЦИЈА

Наставникот обезбедува инклузивност преку вклучување на сите ученици во сите активности за време на часот. Притоа, овозможува секое дете да биде когнитивно и емоционално ангажирано преку користење на соодветни методички приоди (индивидуализација, диференцијација, тимска работа, соученичка поддршка). При работата со учениците со попреченост применува индивидуален образовен план (со прилагодени резултати од учење и стандарди за оценување) и секогаш кога е можно користи дополнителна поддршка од други лица (лични и образовни асистенти, образовни медијатори, татори волонтери и професионалци од училиштата со ресурсен центар). Редовно ги следи сите ученици, особено оние од ранливите групи, за да може навремено да ги идентификува тешкотиите во учењето, да ги поттикнува и поддржува во постигнувањето на резултатите од учењето.

При реализација на активностите наставникот еднакво ги третира и момчињата и девојчињата, при што води грижа да не им доделува родово стереотипни улоги. При формирање на групите за работа настојува да обезбеди баланс во однос на полот. При избор на дополнителни материјали во наставата користи илустрации и примери кои се родово и етнички/културно сензитивни и поттикнуваат родово рамноправност, односно промовираат интеркултурализам.

Секогаш кога е можно наставникот користи интеграција на темите/содржините/поимите при планирањето и реализацијата на наставата. Интеграцијата овозможува учениците да ги вклучат перспективите на другите наставни предмети во она што го изучуваат во овој наставен предмет и да ги поврзат знаењата од различните области во една целина.

ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

За да овозможи учениците да ги постигнат очекуваните стандарди за оценување, наставникот континуирано ги следи активностите на учениците за време на поучувањето и учењето и прибира информации за напредокот на секој ученик. За учеството во активностите, учениците добиваат повратна информација во која се укажува на нивото на успешност во реализацијата на активноста/задачата и се даваат насоки за подобрување (формативно оценување). За таа цел наставникот ги следи и ги оценува:

- изработките на ученикот (творби, искази и сл.);
- усните одговори на прашања поставени од наставникот или од соучениците;
- одговорите дадени во наставните листови;
- практичните изведби (читањето, пишувањето);
- домашните задачи;

- одговорите на квизови (куси тестови) кои се дел од поучувањето.

Сумативната оценка се изведува врз основа на целокупните податоци добиени од следењето на постигањата на ученикот и формативното оценување преку користење на различните техники на формативното оценување, при што наставникот ја констатира (опишува) развојната состојба на секој ученик поединечно, во рамки на секое програмско подрачје. На крајот од учебната година ученикот добива бројчана сумативна оценка.

Почеток на имплементација на наставната програма	2021/2022 година
Институција/ носител на програмата	Биро за развој на образованието
Согласно член 30, став 3 од Законот за основно образование („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 161/19 и 229/20) министерот за образование и наука ја донесе наставната програма по предметот <i>Македонски јазик</i> за IV одделение.	бр. 08-7413/9 10.05.2021 година Министерка за образование и наука, Мила Царовска, с.р.